

the 1990s, the number of people in the world who are under 15 years of age is expected to increase from 1.1 billion to 1.5 billion (United Nations 1998).

There are a number of reasons why the world's population is growing so rapidly. One of the main reasons is that the number of children born to each woman has increased. This is due to a number of factors, including the fact that women are now having children at a younger age, and that there is a higher birth rate in developing countries.

Another reason why the world's population is growing so rapidly is that the number of people who are surviving to old age has increased. This is due to a number of factors, including the fact that people are now living longer, and that there is a higher death rate in developing countries.

There are a number of other factors that are contributing to the world's population growth, including the fact that there is a higher birth rate in developing countries, and that there is a higher death rate in developing countries. These factors are all contributing to the world's population growth, and it is expected that the world's population will continue to grow rapidly in the future.

References

- United Nations (1998) *World Population Prospects: The 1998 Revision*. New York: United Nations.
- World Bank (1998) *World Development Report 1998: Attending to Children*. Washington, DC: World Bank.
- World Health Organization (1998) *World Health Statistics Quarterly*, 51(1): 1-12.
- World Health Organization (1999) *World Health Statistics Quarterly*, 52(1): 1-12.

Appendix

The following table provides a summary of the data used in the study. The data are presented in two columns: the first column shows the number of children in each age group, and the second column shows the number of children in each age group who are under 15 years of age.

The data are presented in two columns: the first column shows the number of children in each age group, and the second column shows the number of children in each age group who are under 15 years of age.

Table 1

Summary of the data used in the study. The data are presented in two columns: the first column shows the number of children in each age group, and the second column shows the number of children in each age group who are under 15 years of age.

The data are presented in two columns: the first column shows the number of children in each age group, and the second column shows the number of children in each age group who are under 15 years of age.

Table 2

Summary of the data used in the study. The data are presented in two columns: the first column shows the number of children in each age group, and the second column shows the number of children in each age group who are under 15 years of age.

Table 3

Summary of the data used in the study. The data are presented in two columns: the first column shows the number of children in each age group, and the second column shows the number of children in each age group who are under 15 years of age.

İVO ANDRIÇ • Belgrad Günlüğü

Beogradske Price / La Chronique de Belgrade

© The Ivo Andric Foundation, Belgrad, Sırbistan

Bu seçki Ivo Andric Foundation, Belgrad, Sırbistan tarafından yapılmıştır.

İletişim Yayınları 3713 • Dünya Edebiyatı 354

ISBN-13: 978-975-05-4004-2

© 2026 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM

1. Baskı 2026, İstanbul

DİZİ YAYIN YÖNETMENİ Murat Belge

YAYINA HAZIRLAYAN Güneş Akkor

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Berfin İnan

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44870

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No. 6/41

Bağcılar 34218 İstanbul · Tel: 212.445 32 38

CİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No. 6

Bağcılar 34218 İstanbul · Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

İVO ANDRIÇ

Belgrad Günlüğü

Beogradske Price / La Chronique de Belgrade

FRANSIZCADAN ÇEVİREN

Melike Işık

BARIŞ ÖZKUL'UN ÖNSÖZÜYLE

İVO ANDRIÇ 9 Ekim 1892'de Bosna-Hersek'te Travnik yakınlarındaki Dolac köyünde, orta sınıf bir ailenin oğlu olarak dünyaya geldi. Küçük yaşta babasını kaybeden Andriç, teyzesinin yanına Vişegrad'a taşındı. İlköğrenimini burada tamamladıktan sonra 1903 yılında annesinin yanına döndü. Ortaöğrenimine Saraybosna'da başlayan Andriç, ilk şiirini on dokuz yaşında yazdı. 1913'te Zagreb Üniversitesi'nden Viyana Üniversitesi'ne geçiş yaptı. 1918'te şiirlerini *Ex Ponto* adlı kitabında derledi. Bu eserini 1920'de *Nemiri* (Huzursuzluklar) izledi. Eserlerinde, 20. yüzyılın başlarındaki Bosna'dan yola çıkarak tüm insanlığın sorunlarını işledi. 1924'te Slav kültürü ve edebiyatı alanındaki öğrenimini tamamladı ve "Osmanlı Yönetimindeki Bosna-Hersek'te Kültür Yaşamı" konulu doktora tezini verdi. Birinci Dünya Savaşı yıllarında ülkesinin özgürlüğü için mücadele etti. Milliyetçi etkinliklerinden dolayı Avusturya-Macaristan yetkilileri tarafından bir süre gözaltında tutuldu. 1924 yılında Yugoslav Dışişleri Bakanlığı'nda göreve başladı. Budapeşte, Madrid, Cenevre ve Berlin'de dış görevlerde bulundu. Aynı zamanda çok üretken bir hikâye anlatıcısı olan Andriç, yüzün üstünde hikâye kaleme aldı. 1920-1930 yılları arasında hikâyelerini derlediği kitaplar yayımladı. İlk derlemesiyle Slav Royal Akademi Ödülü'ne layık görüldü. 1926'da aynı akademiyeye üye olarak seçildi. 1941'de Nazilerin Yugoslavya'yı işgal etmesiyle başlayan süreçte inzivaya çekildi ve İkinci Dünya Savaşı yıllarını, yazarak geçirdi. Bu dönemde *Drina Köprüsü*, *Travnik Günlüğü* ve *Hanımefendi*'yi yazdı. Savaşın sonra *Nove pripovetke* (Yeni Hikâyeler, 1948) ve *Lanetli Avlu* (1954) adlı kitapları yayımladı. Sırp yazar, Bosna'nın tarihini anlattığı romanı *Drina Köprüsü* ile uluslararası üne kavuştu ve Avrupa edebiyatının tanınmış yazarlarından biri haline geldi. 1949 yılında Yugoslavya Federal Meclisi'ne Bosna temsilcisi olarak seçildi ve Yugoslav Yazarlar Birliği'nin başkanlığını yürüttü. 1961'de Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazandı ve bu ödül edebiyat dünyasında özel olarak *Drina Köprüsü*'ne verilmiş gibi kabul edildi. Aynı yıl Yugoslavya'da her sene verilen Hayat Boyu Başarı Ödülü'ne layık görüldü. 1975'te Sırbistan'ın başkenti Belgrad'da hayatını kaybetti. *Ömer Paşa* ve *Znakovi pored puta* (Yol Kenarındaki İşaretler) ölümünden sonra yayımlandı. Sanat ve edebiyat üzerine birçok deneme de kaleme alan Andriç'in eserleri elliden fazla dile çevrildi.

İçindekiler

ÖNSÖZ

İŞGAL ALTINDA GÜNDELİK HAYAT:

İVO ANDRIÇ'İN BELGRAD'INDA

SAVAŞ VE HAFIZA · BARIŞ ÖZKUL 7

Aile Portresi.....21

Zeko 39

Kapalı Kapı 169

İnsanlarla Birlikte 181

O Gün Geldiğinde... 191

Yıkımlar... 199

Stevan Karajan Vakası 205

Büyükbabanın Günlüğü 219

Aile Portresi

(Porodična slika)

Belgrad'ın zengin tüccarlarının evlerindeki misafir odaları, 1919'dan sonra değişmeye ve az çok belli bir başarı ve tutarlılıkla, dönem burjuvazisinin zevklerine uygun salonlara dönüşmeye başladı. Elbette işe yaramaz ve ucuz mobilyalar ortadan kaldırılırken, onlarla birlikte Pirot kilimleri, ayrıca vatanseverlik temalı, renkli ve büyük tablolar da yerlerinden edildi. Tüm bunlar yan odalara taşındı, hatta diğer eski eşyalarla birlikte hurdalıkların ya da hizmetli odalarının bir köşesine atıldı.

1944 Mayıs'ında, Amerikalıların ikinci büyük saldırısının ardından, tuhaf bir tesadüfler zincirinin sonucunda bir gece böyle bir tüccar ailesine ait, neredeyse yıkılmış haldeki bir eve yolum düştü. Sıkış tepiş bir hizmetçi odasında, yirmi yıl boyunca bu varlıklı eve hizmet etmiş Slovenlerin ve diğer *Totikaların*¹ döşeği olmuş, taş gibi bir yatakta uyumak zorunda kaldım.

1 Totika, aslen "Totica", Sırbistan'da yaşayan Slovak kadınları tanımlamak için kullanılan pejoratif bir terimdir. Zamanla kelime etnik kökensel anlamından sıyrılır ve köylerden şehre gelmiş, varlıklı ailelerin yanında hizmetçilik, çocuk bakıcılığı veya sütannelik yapan kadınları ifade etmek için kullanılır.

Tedirgin ve endişeli, derme çatma bir gece lambasının ışığında, uyuyamaz ve okuyamaz halde, önce döküntü mobilyalara, sonra da ev halkının zaman içinde bir köşeye attığı, eski, kalın bir toz tabakasıyla ve bombaların sarsıntısıyla üzerlerine yeni serpilmiş sıvaların kiriyle kaplanmış bir dizi bibloya ve diğer eşyalara göz gezdirdim.

Karşımda, zamanla modası geçmiş ya da insanların artık rafa kaldırdığı eski eşyaların küçük, karmakarışık, dilsizliğiyle çok şeyler anlatan dünyası vardı: kırık dökük oyuncaklar, sapı kopmuş bir yelpaze, çizik fonograf plakları, eski takvimler, sedefli kısmına Dubrovnik veya Opatija'dan renkli manzaralar nakşedilmiş deniz kabukları, Viyana firmalarının veya Fransız kaplıcalarının ve diğer sağlık merkezlerinin tanıtımını yapan broşürler, geçmiş yılların gösterileri ve “dans geceleri” için basılmış davetiyeler... Bunlar içinde beni en çok etkileyen ve asıl ilgimi çeken eşya, yaldızlı, ağır bir çerçeve içindeki büyük aile portresi oldu.

Aşırılığın sınırlarını zorlayacak derecede büyütülmüş, saçmalık denecek derecede rötuşlanmış bir fotoğrafı bu: Kıyafetlerine bakılırsa 1890'lardan, evli bir çifti gösteriyordu. Hatta fotoğraf sonradan renklendirilmişti. Resme imzasını da eklemiş olan uzman, çiftin yüzlerine, gözlerine ve giysilerine, gerçek hayatta alışık olduğumuz renklerle pek de ilgisi olmayan fakat dönemin zevkine uygun olarak, bir müşterinin yüzünün, gözlerinin ve giysilerinin sahip olması gerekene oldukça yakın renkler vermeye çalışmıştı. Renk uzmanı, dikkatini ve sanatını özellikle kadının altın kolyesine, lal taşından broşuna ve kocanın göğsünden sarkan süslemelere –Aziz-Sava ve Kızıl Haç nişanları– odaklamıştı.

Gözüm sürekli bu portreye takılıyordu. Nihayet uykuya dalabildiğimde, rüyama bile girdi... Ve günün ilk ışıkları beni uyandırdığında, aydınlık Belgrad şafağının ve sabahın ilk ışıklarının fotoğrafın üzerinde gezinen yansımalarını

seyre daldım. Şimdi keyfimce portreyi inceleyebilir ve sanırım onu “okuyabilirdim”. İşte tam da bu nedenle, bugün bu büyük “tabloda” yer alan kişileri sizlere takdim etmek benim için hiç de zor değil, çünkü bir tablo, kendi başına ve ressamlarımızın onun hakkında söylediklerinden bağımsız olarak, üslubuyla, işçiliğiyle ve havasıyla çok şeyler anlatır ve o tabloya yansıyan yüzler de onları tanıyanlar ya da zihninde yeniden canlandırabilenler için, söylemleri ya da sesizlikleriyle daha da çok şeyler anlatırlar.

Bu fotoğraf, herkesçe Kapa diye bilinen Nikola K. Dimitrijeviç Bey ile Kamenkoviç ailesinden, eşi Natalija’ya, Nata Hanım’a ait: Bize kadının kırk bir, erkeğin elli yaşlarındaki hallerini, hayattalarken nasıllarsa, öyle gösteriyor.

Şimdi onları hayata döndürelim ve çerçevenin içinden çıkaralım. Aşağı yukarı şöyle görünüyor olmalılar:

Öncelikle *kadından* başlayalım; çünkü evlendiği günden mezara girdiği âna kadar, bu evdeki her şey onunla başlar, onunla biterdi. Soluk bir ten, kısa bacaklar, kat kat olmuş bir gıdı ve kısa ama gür bıyıklar, eşine az rastlanır miktarda ve vücudun beklenmedik yerlerinden fışkıran bol miktarda yağ... Dönemin modasının son demlerini yansıtan “krem rengi” ipekten bir elbise: boyna kadar kapalı ve bele oturan, tıknaz ve bodur vücuduna hiç yakışmayan bir boyda... Akı sarıya çalan iki siyah, buz gibi parlak göz ve delici bakışlar... Küçük, kemerli bir burun, yağlı ve şişman yüzünün ortasında kayboluyor; tıpkı ne konuşurken ne de gülümserken dişlerini ele veren o ince dudakların kıpkırmızı pudra katmanları altında kaybolması gibi. (“Kamenkoviçler için gülümseme, bir dukadır,” ve onlar dukaları israf etmez, biriktirirler denirmiş eskiden...) Bu bedenin cüssesi yanında eller ve ayaklar küçük, narin görünse de bu görünüm aldatici... Bu kadında, kuvvetli ve gösterişli olmayan hiçbir şey yok. Zar zor dizginlediği kudreti, tüm vücudunun bir ipin üze-

rindeymiş gibi titreşip salınmasına neden oluyor; güçlü ve iyi yağlanmış, görünmez bir devindirici gibi gürleyen bir kaba kuvvet var sanki içinde... Bir tür öfke ve hırıltı, sesine, ifadesine, varoluş biçimine sinmiş gibi. O hiçbir konuda tereddüt etmez, kimsenin karşısında duraksamaz, asla kendini tutmaz; aklına gelen her şeyi ve sadece kendi düşüncelerini, öylece söyleyiverir; kimseden lafını esirgemez ve hiçbir şeyi de kale almaz. Çünkü onun gözünde, düşündüğü şey hakikatin ta kendisidir, ağzından çıkan söz kanundur ve yaptığı her şey doğrudur.

Bencilliği ve kabalığı, saygısızlığı ve kindarlığı, yalnızca ve yalnızca kendi çıkarını, yani en temel ve derhal karşılanması gereken, “kendinde, kendi hakkında olan ve kendi hükmüne tabi” olan çıkarı düşünme becerisi, taşra esnafının onlarca nesline geliştirilen bu güzide sanat, onda saçmalığın sınırlarını zorlayan bir mükemmeliyet derecesine ulaşmıştır. Aslında elinde olanı elinde tutabilmek, kendi dünyası içinde yaptığı her şeyi yapabilmek için bu denli küçümseyici, saldırgan, sert, bu kadar kırıncı ve sivri dilli olmaya ihtiyacı yoktur. Çok eski zamanlarda göçüp gitmiş aile üyeleri, yani sürekli tehdit altında ve haliyle herkese karşı acımasız ve katı, hep meydan okuma mecburiyetinde ve tedirgin halde olan ataları, onun vasıtasıyla sanki hayali bir dil konuşurlar ve görünmez bir elle, onun idraki zor eylemlerini yönlendirirler. Onun bu özellikleri atalarından kalmadır: Ticarete atılmışlardır ve rekabete, güven olmaz köylülere, yozlaşmış memurlara, dolandırıcılara, her türlü zorluğa ve hileye karşı mücadele etmiş merhum Kamenkoviç kardeşlerin birçoğu tüm bu özellikleri yavaş yavaş geliştirmiş ve daha sonra da torunlarına aktarmışlardır. Ve kadın da, kendisine kalan bu mirasın ürünü olan özellikleri ince ince işlemiş, bilemiş ve çılgınlık noktasına kadar geliştirmiştir. İçinde bulunduğu duruma ve yaşadığı zamana bakınca tamamen gereksiz ve

anlamsız olan bu özellikler, bir hanımefendi olarak hayatını kurak bir çöle çevirmiş, onu sefilliğe ve yalnızlığa mahkûm etmiştir; onu herkese karşı korkunç, zalim, kötü niyetli bir yaratık haline getirmiştir.

Nata Hanım aslında müstakil, ayrı bir kişi olarak değil, Kamenkoviç soyunun bir temsilcisi olarak doğmuş ve yaşamıştı. Kilise idaresi ve resmî makamlar onu Dimitrijeviç adıyla kayıt altına almıştı ama bu sadece bir formalite, içi boş bir gelenektir, çünkü kendisi gibi herkesin de çok iyi bildiği ve ona sürekli hatırlatıp kanıtladığı üzere, yine kendisinin ve diğer herkesin gözünde Kamenkoviç soyundan geliyordu. Bu sıfatla, kısa boylu ama yakışıklı, kendisinden yaşça küçük olan Nikola Dimitrijeviç Kapa ile evlenmişti. Kapa, süs eşyaları satan bir tüccardı.

Bu evliliğe kimse tek söz edemezdi; şehirde hüküm süren düzenin tüm kurallarına gayet uygundu. Adamın hiçbir eksiği yoktu; iş yaşamının başlarında zorlanmıştı ve mesleğinin zirvesine çıkmak için tek eksiği, sağlam, güvenilir bir destektir sadece. Zengin ve nüfuzlu bir evin kızı olan Nata'nın da çocuk sahibi olabilmek ve Kamenkoviç soyunu, kadın tarafından da olsa devam ettirebilmek için başka soydan ve başka aileden bir erkeğe ihtiyacı vardı. Kamenkoviçler, çabaları heba olmasın ve meyvelerini de başkaları yemesin diye her şeyi aile içinde hallederlerdi, ama bu iş için, istemeye istemeye, bir yabancı, "bir yama" bulmak zorundaydılar. Evlenecek kızlar içgüdüsel olarak, bu zaruri yabancının, yani kocalarının Kamenkoviçlere olabildiğince çok ve olabildiğince çabuk benzemesini, onların düşünce biçimlerini, alışkanlıklarını, yaşama ve iş yapma tarzlarını en küçük jest ve ifadelerine kadar benimsemesini sağlama-ya çalışırlardı. Koca ya bir Kamenkoviç gibi düşünüp konuşacaktı ya da hiçbir şey düşünmeyecek ve hayatının geri kalanında çenesini kapalı tutmak zorunda kalacaktı.